

בעניין:

1. מקבול, ת"ז

תושב השטחים הכבושים

2. המוקד להגנת הפרט מיסודה של ד"ר לוטה זלצברגר

– ע"ר 580163517

ע"י ב"כ עוה"ד אהרון מיילס קורמן (מ"ר 78484) ו/או נאסר
עודה (מ"ר 68398) ו/או דניאל שנהר (מ"ר 41065) ו/או בנימין
אחסתרבה (מ"ר 58088) ו/או נדיה דקה (מ"ר 66713) ו/או
תהילה מאיר (מ"ר 71836)

מהמוקד להגנת הפרט מיסודה של ד"ר לוטה זלצברגר
רח' אבו עוביידה 4, ירושלים, 97200
טל: 02-6283555; פקס: 02-6276317

העותרים

- נ ג ד -

המפקד הצבאי לאזור הגדה המערבית

ע"י פרקליטות מחוז ירושלים – אזרחי

משרד המשפטים

רח' מח"ל 7, ירושלים

טל: 02-5419555; פקס: 02-6468053

המשיב

עתירה מינהלית

בית המשפט הנכבד מתבקש להורות למשיב לנמק מדוע לא ישיב לפניית העותרים אליו במהירות המתחייבת מנהלי המשיב עצמו – תוך התעלמות מהערותיו החוזרות של בית המשפט העליון בעניין אי מתן תשובה במועד לפניית מסוג זה; ולאפשר את יציאתו של העותר 1 מהגדה המערבית לירדן, דרך גשר אלנבי, ללא הגבלה, בין היתר על מנת שיוכל להשתתף בכיתת אמן לכתיבת סיפורים קצרים אליה התקבל ושעתידה להתקיים בפרנקפורט על המיין שבגרמניה בין 10-15 באוקטובר 2019.

מקור הסמכות של בית המשפט הנכבד לדון בעתירה

עניינה של העתירה באי קבלת החלטה על ידי המשיב על השגת העותר 1 כנגד האיסור המוטל על יציאתו מהגדה המערבית לחו"ל, דרך גשר אלנבי. על פי נהלי המשיב, החלטה מסוג זה אמורה להתקבל ולהימסר למגיש ההשגה תוך שמונה שבועות ממועד הגשתה, אך יותר מתשעה שבועות כבר חלפו מאז הוגשה השגתו של העותר 1 וטרם נמסרה לו כל תשובה עניינית.

על פי סעיף 5א(א1) לחוק בתי משפט לעניינים מינהליים, תש"ס-2000, בצירוף פרט 3(ו) לתוספת הרביעית, החלטה מסוג זה מצויה בסמכותו העניינית והמקומית של בית משפט נכבד זה.

בקשה לקביעת דיון דחוף

בית המשפט הנכבד מתבקש לקבוע את העתירה לדין דחוף, וזאת לנוכח הפגיעה בזכויותיו של העותר 1 לחופש התנועה, לחופש העיסוק ולפרנסה בכבוד. לצד עבודתו כראש מחלקה ומרצה במכללת אל-אומה שבא-ראם, העותר 1 מחבר סיפורים קצרים. חלק מסיפוריו של העותר 1 כבר התפרסמו ואף תורגמו לשפות זרות, וכעת הוא שואף להפוך את כתיבתו היוצרת למקור פרנסה נוסף.

העותר 1 הגיש מועמדות והתקבל לכיתת אמן בסיפורים קצרים אשר מאורגנת על ידי הקרן " KfW Stiftung" וה-"Goethe-Institut" ותיערך בפרנקפורט שבגרמניה החל מיום 10.10.2019 ועד ליום 15.10.2019. מבחינת העותר 1, מדובר בהזדמנות רבת חשיבות ונדירה הן לשפר את מיומנותיו כסופר, הן לפתח את קשריו עם מחברים אחרים מרחבי העולם, והן לקדם באופן משמעותי את מטרתו להתפרנס מכתיבה.

לאור זאת, מתבקש בית המשפט הנכבד לדון ולהכריע בעתירה בהקדם האפשרי, וזאת לא יאוחר מיום 7.10.2019, ולמצער, להורות למשיב להגיש את תגובתו המקדמית לעתירה בהקדם האפשרי, שכן ייתכן שזו תייתר את הדיון בעתירה.

התשתית העובדתית

מבוא: האיסור על יציאתם של תושבים מוגנים מהשטחים הכבושים לחו"ל והפגיעה בכללי הצדק הטבעי

1. כידוע, לכל אדם מוקנית הזכות לצאת את ארצו. יש להדגיש, כי על החלטות המפקד הצבאי לפגוע בזכות זו בשטח הכבוש, חולש הדין הבינלאומי, וממנו בלבד יונק המפקד הצבאי את סמכויותיו. מכוחו מחויב המפקד הצבאי להגן על תושבי השטח הכבוש, ובאופן ספציפי על זכות היציאה מהארץ. סמכותו המצומצמת של המפקד הצבאי, על פי המשפט הבינלאומי, לאסור על יציאה מן השטחים הכבושים, מותנית בקיומו של הכרח ביטחוני מובהק ותוך איזון ראוי עם הזכויות הנפגעות.

2. יצוין, כי על פי החקיקה הצבאית בשטחים, לא נדרש כל היתר על מנת לצאת לירדן. ר' לעניין זה פס' 23-26 לתגובה מטעם המשיבים מיום 25.7.2007 במסגרת בג"ץ 8155/06 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' מפקד כוחות צה"ל ביהודה ושומרון, לפיה: "[לגבי יציאה לחו"ל [דרך מעבר אלנבי], מדיניות המשיב היא לאפשר לתושב פלסטיני המבקש זאת לצאת לחו"ל ללא צורך בקבלת היתר . . . מאחר ומפקד האזור החליט שלא ליתן היתרים פרטניים ליציאה לחו"ל, לא נדרשו תושבי יו"ש להגיש בקשה מראש".

העתק מהחלק הרלוונטי של התגובה מטעם המשיבים מיום 25.7.2007 בבג"ץ 8155/06 מצורף ומסומן ע/1.

3. לא זו אף זו. בהסכם הביניים הישראלי-פלסטיני בדבר הגדה המערבית ורצועת עזה (1995), כ"א 1071, אשר הוראותיו נקלטו בדין הצבאי החל בשטחים מכוח המנשר בדבר יישום הסכם הביניים (יהודה והשומרון) (מס' 7), תשנ"ו-1995 (ר' לעניין זה בג"ץ 1661/05 המועצה האזורית חוף עזה נ' כנסת ישראל, פ"ד נט(2) 481, 523-522 (2005)), נקבע כי הגבלת היציאה לירדן של תושב הגדה המערבית, אשר מגיע לגשר אלנבי עם המסמכים הדרושים בידו ושאינו מעוכב בו

במקום, מותנית בהוצאת צו עיכוב פרטני על ידי המפקד הצבאי או מי שהוסמך על ידו (או הגורמים הפלסטיניים המוסמכים).

4. על אף האמור לעיל, בשטחים הכבושים מונע המשיב מדי שנה את יציאתם של תושבים מוגנים רבים, בלא צו עיכוב חתום בידי איש, ללא הגבלת זמן כלשהי, ובלא שהמשיב מוסר הודעה מראש. יצוין, כי רק לאחר שהוגשה עתירה עקרונית לבג"ץ (בג"ץ 8155/06 **האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' מפקד כוחות צה"ל ביהודה ושומרון**), קבע המשיב נהלים המאפשרים לתושב מוגן לברר מראש האם החליט המשיב למנוע את יציאתו מהשטח הכבוש לחו"ל, וכן להשיג על ההחלטה לעשות כן.

5. על פי הנוהל האמור, תושב מוגן המגיש בקשה לבירור מקדים חייב להמתין עד ארבעה ימי עבודה בטרם יוכל לברר אם בכלל התקבלה החלטה למנוע את יציאתו. מי שכבר גילה שהמשיב אוסר עליו לצאת – בין שהגיש בקשה לבירור מקדים ובין שהוחזר מגשר אלנבי על ידי נציגי המשיב – יכול להגיש בדיעבד השגה בכתב, וזו תידון בפרק זמן ממושך של עד **8 שבועות**. במקרים רבים נציגי המשיב אינם עומדים אף במסגרת זמנים זו והפונים נאלצים להמתין שבועות רבים ואף חודשים לקבלת תשובות לפניויותיהם. כמו כן, ניתן לפנות למשיב בהשגה נוספת **רק בתום תשעה חודשים** מיום הגשת ההשגה שסורבה; בטרם חלוף תשעה חודשים, ניתן להגיש בקשה חדשה להתרת יציאה אך ורק במקרה של צורך הומניטרי מיוחד. העתק מ"נוהל טיפול בבקשות לבירור קיום מניעה ביטחונית ליציאה לחו"ל ולהסרתה" מצורף ומסומן ע/2.

6. בעיה נוספת בנוהל המשיב היא היעדר כל מענה ראוי למקרים דחופים; למשל, כאשר תושב השטחים הכבושים מגיע לגשר אלנבי בדרכו לחו"ל, ומתבשר רק שם כי הוא מנוע יציאה, וזאת שעה שעליו להתייצב ביעדו בחו"ל עד לתאריך מסוים, אם בשל טיפול רפואי, התחלת לימודים, או השתתפות בפגישה עסקית או סדנה מקצועית.

7. מרכיב יסודי בכללי המינהל התקין הוא מסירת תשובות מנומקות. בענייננו, הודעות על עצם קיומה של מניעה ביטחונית ליציאה לחו"ל (דהיינו, תשובות שליליות לבקשות לבירור מקדים) אינן מנומקות כלל; ותשובות שליליות לבקשות להסרת מניעה ביטחונית על יציאה לחו"ל (דהיינו, תשובות שליליות להשגות) אינן מנומקות במידה מספקת בדרך כלל. ברובם המכריע של המקרים, התשובות השליליות שנמסרות במענה על השגות, אינן מאפשרות לתושבים מוגנים להתמודד בצורה ממשית ורצינית עם החלטת המשיב לא להסיר את המניעה שכבר הטיל על יציאתם מארצם. ישנם אפילו מקרים בהם המשיב, בניגוד לנהליו, כלל לא מוסר נימוק להחלטתו לדחות השגה. כידוע, "את טענות הצד שכנגד אפשר לסתור רק כשהן ידועות; עם ספינקס אי-אפשר להתווכח" (בג"ץ 111/53 **קאופמן נ' שר הפנים**, פ"ד ז 534, 541 (1953)).

8. **מהאמור לעיל, מצטיירת בבירור הנחיתות המובנית בה מצוי תושב מוגן בשטחים הכבושים המגלה לפתע, ערב נסיעתו לחו"ל, כי אינו יכול לצאת את ארצו.** כפי שנאמר לעיל, ההליך המנהלי שעליו למצות הוא מסורבל, מתיש וארוך ביותר, וכמעט ואינו מספק כל הגנה לפונה: על מנוע היציאה נגזר להתמודד עם החלטה שאין הוא יודע מתי התקבלה, בידי מי ומדוע, ואימתי יוכל לצאת את ארצו.

הצדדים לעתירה

9. העותר 1 (להלן: **העותר**), הוא תושב השטחים הכבושים, יליד 1987, נשוי, המתגורר בשכם. העותר 1 משמש כראש מחלקת ההנדסה והאומנות וכמרצה לעיצוב גרפי במכללת אל-אומה שבא-ראם. בנוסף לעבודתו האקדמית, העותר הוא סופר שיצירותיו פורסמו, ובמסגרת זו התקבל לכיתת אמן לכתיבת סיפורים קצרים, אשר תיערך על ידי שני מוסדות גרמניים, הקרן "KfW Stiftung" וה-"Goethe-Institut", בפרנקפורט שבגרמניה בין התאריכים 10.10.2015 ל-15.10.2015.

העותר ביקש כי האיסור המוטל על יציאתו לחו"ל יבוטל, וכי יציאתו מארצו, דרך גשר אלנבי, תותר, בין היתר על מנת שיוכל להשתתף לכיתת אמן זו בגרמניה. אולם, על אף הפניות החוזרות של העותרים, לא טרח המשיב להשיב עניינית לבקשת העותר.

10. העותרת 2, המוקד להגנת הפרט (להלן: **המוקד**), היא עמותה רשומה שמושבה בירושלים, הפועלת לקידום זכויות האדם של פלסטינים בשטחים הכבושים.

11. המשיב הוא המפקד הצבאי האחראי על אזור הגדה המערבית מטעמה של מדינת ישראל, המחזיקה בגדה המערבית תחת כיבוש צבאי זה למעלה מחמישים ושתיים שנים.

העותר התקבל לכיתת אמן לכתיבת סיפורים קצרים שתיערך בגרמניה בין 10-15 באוקטובר 2019

12. העותר בעל תואר ראשון בעיצוב גרפי, אותו קיבל בשנת 2009 מאוניברסיטת א-נג'י'אח שבשכם, ותואר שני בניהול ויחסים בינלאומיים, אותו קיבל בשנת 2016 מאוניברסיטת אנקרה שבטורקיה.

13. העותר מועסק במכללת אל-אומה שבא-ראם כמרצה לעיצוב גרפי. לפני כחודש, בתחילת השנה האקדמית הנוכחית, קודם העותר לתפקיד ראש מחלקת ההנדסה והאומנות באותה מכללה.

14. לצד עבודתו האקדמית, העותר עוסק בכתיבה יוצרת. חלק מסיפוריו כבר יצאו לאור ואף תורגמו לשפות זרות כולל אנגלית, ספרדית, איטלקית וגרמנית. העותר שואף להפוך עיסוק זה למקור פרנסה נוסף.

15. על מנת לפתח את מיומנותיו בכתיבה, הגיש העותר מועמדות לתכנית בשם "Jericho Short Stories", אשר נועדה להשכלתם וקידומם של סופרים צעירים המתגוררים בפלסטין. העותר ושבעה כותבים מבטיחים אחרים נבחרו מתוך עשרות רבות של מועמדים לתכנית. במסגרתה השתתף העותר בשלוש סדנאות כתיבה שנערכו ביריחו בשלהי שנת 2018, תחת הנחייתה של הסופרת הפלסטינית אדניה שיבלי. בסדנאות עבד כל אחד מהמשתתפים על סיפור קצר פרי עטו, ובסיום התכנית נבחר סיפורו של העותר לאחד משלושה הסיפורים הטובים ביותר.

16. התכנית ביריחו אורגנה על ידי שני מוסדות גרמניים, "KfW Stiftung" וה-"Goethe Institut" (להלן: **המוסדות הגרמניים**) במסגרת ה-"Short Stories Programme", הפרוייקט המשותף הרב-שנתי שלהם לקידום סופרים צעירים מצוינים מרחבי העולם הערבי. החל משנת 2014, ערכו מוסדות אלה כעשר סדרות של סדנאות כתיבה בקהיר, ביירות והגדה המערבית, בהן השתתפו כמאה סופרים מבטיחים. הנבחרים מתוכם, ובהם העותר, הוזמנו להגיש את מועמדותם לכיתת אמן לכתיבת סיפורים קצרים שתיערך על ידי המוסדות הגרמניים בפרנקפורט שבגרמניה בין 10.10.2019 ל-15.10.2019.

17. העותר הגיש את מועמדותו לכיתת האמן (ה-"Short Stories Masterclass"), וביום 12.5.2019 נשלח לו מכתב מטעם המוסדות הגרמניים בו הודיעו לו כי התקבל. לאחר שהעותר אישר את כוונתו להשתתף בכיתת האמן, הזמינו לו המוסדות הגרמניים חדר במלון בפרנקפורט לתקופה שבין 10-15 באוקטובר 2019, קנו לו פוליסות ביטוח לשהותו בגרמניה, ואף סייעו לו בקביעת פגישה בנציגות הגרמנית ברמאללה לצורך הוצאת אשרה, שהתקיימה ביום 24.9.2019.
- העתק ממכתב הקבלה לכיתת האמן מצורף ומסומן ע/3 ;
 העתק מאישור הזמנת החדר במלון בפרנקפורט מצורף ומסומן ע/4 ;
 העתק מפוליסות הביטוח שנרכשו עבור העותר מצורף ומסומן ע/5 ;
 העתק מהאישור על קביעת פגישה עבור העותר בנציגות הגרמנית ברמאללה מצורף ומסומן ע/6.
18. על פי התכנית, על 12 המשתתפים בכיתת האמן להגיע לפרנקפורט עד ליום 10.10.2019. בין ה- 11.10.2019 עד ל-13.10.2019 תנחה הסופרת אדניה שיבלי את כיתת האמן, במסגרתה המשתתפים יכירו זה את זה, יעבדו על סיפוריהם, ילמדו מתודולוגיות שונות לכתיבה ספרותית, וידונו בסוגיות הכרוכות בהוצאה לאור בזירה הבינלאומית, לרבות עריכה ותרגום.
- ביום 14.10.2019 בערב, תערוך הקרן "KfW Stiftung", בשיתוף פעולה עם "Commonwealth Writers", אירוע פומבי, "The Politics of Translation: Arabic Literatures in Europe". במסגרת האירוע, שיתמקד בפוליטיקה של תרגום, יקריאו המשתתפים בכיתת האמן, כולל העותר, טקסטים קצרים פרי עטם, אשר יודפסו בערבית ובתרגום לאנגלית ויחולקו לקהל. בנוסף לכך, תתקיים שיחה עם הסופר המצרי הנודע עלא אל-אסואני, ויתקיים רב-שיח עם אישים מעולם הספרות.
- העתק מההזמנה לאירוע הפומבי מצורף ומסומן ע/7 ;
 העתק מההתכתבות בין העותר לנציגת "KfW Stiftung" בעניין השתתפותו באירוע הפומבי מצורף ומסומן ע/8.
19. תכנית כיתת האמן תסתיים ביום 15.10.2019. מבחינת העותר, השתתפות בכיתת האמן מהווה "הזדמנות של פעם בחיים". מדובר בהזדמנות חשובה ונדירה הן לשפר את מיומנותיו של העותר כסופר, הן לפתח את קשריו עם מחברים אחרים ואישים מתחום הספרות מרחבי העולם, והן לקדם באופן משמעותי את מטרתו להתפרנס מכתובה.

יציאתו של העותר מארצו לא הותרה מאז שסירב לניסיון הפסול של גורמי הביטחון הישראליים לגייסו כמשתתף פעולה

20. יצוין, כי עד ליוני 2019, לא נתקל העותר בבעיה כלשהי מצד נציגי המשיב בגשר אלנבי ביציאה לחו"ל. הפעם האחרונה בה יצא העותר לחו"ל הייתה בשנת 2014, אז חזר לטורקיה להמשך לימודיו לתואר שני באוניברסיטת אנקרה.
21. לאחר הסיום המוצלח של לימודיו בטורקיה, הגיע העותר לגשר אלנבי ביום 23.11.2016 בדרכו חזרה לביתו בגדה המערבית. אך מיד עם כניסתו לגדה ועוד בטרם יצא ממתחם מעבר הגבול, נעצר העותר על ידי הרשויות הישראליות. יודגש כי זו הייתה הפעם הראשונה בחייו שהעותר נעצר.
22. בעקבות מעצרו, נחקר העותר על ידי שני חוקרי שב"כ, אשר הציגו עצמם כ"קפטן חדר" וכ-"קפטן ביטון". אחד מהם מסר לעותר כי הם מעוניינים שהוא ישמש כסוכן מטעם כוחות

הביטחון הישראליים בחו"ל, ובהקשר זה הציע כי יסייעו לעותר להצליח כסופר בחו"ל. במקביל, איים אותו איש שב"כ, כי אם העותר יסרב להצעה זו ולא יסכים לשתף פעולה עם גורמי הביטחון הישראליים, יציאתו לחו"ל לא תותר. יודגש, כי העותר דחה בתוקף את ההצעה האמורה, וסירב לשתף פעולה עם גורמי הביטחון הישראליים.

23. מדובר בניסיון בוטה של נציגי מעצמה כובשת לכפות על תושב מוגן לשתף עמם פעולה, באמצעות איום כי זכותו לצאת מארצו תישלל אם יסרב לשמש סוכנם ולמסור להם מידע. כפי שיפורט להלן, מדובר בצעד פסול בעליל על פי הדין ההומניטרי הבינלאומי.

24. לאחר סירובו של העותר לשתף פעולה עם גורמי הביטחון הישראליים, הוגש כנגדו כתב אישום, בגין פעילות סטודנטית בטורקיה. העותר הורשע במסגרת הסדר טיעון, ריצה את עונש המאסר שנגזר עליו, ושחרר ביום 3.5.2017.

25. יודגש, כי מאז שחרורו בתחילת מאי 2017, העותר לא נעצר ואף לא נחקר.

26. ביום 11.6.2019, כאשר ניסה העותר לצאת לחו"ל לראשונה מאז שחרורו, נמנעה יציאתו על ידי נציגי המשיב בגשר אלנבי. יצוין כי בניגוד לנהלי המשיב, נציגו בגשר לא הסבירו לעותר כי באפשרותו להגיש בו במקום השגה כנגד המניעה המוטלת על יציאתו לחו"ל. יחד עם זאת, נציג השב"כ בגשר מסר לעותר כי עליו לגשת לנציגי השב"כ בגדה המערבית אם בכונתו "לפתור את הבעיה".

27. מהשתלשלות עניינים זו, נראה כי איומו הנ"ל של חוקר השב"כ, לפיו תיאסר יציאתו של העותר מהשטחים הכבושים אלא אם כן יסכים להפוך למשתף פעולה, עודנו בתוקף, ובו נעוץ סירובם של נציגי המשיב בגשר אלנבי להתיר את יציאתו של העותר.

חלפו יותר מתשעה שבועות מאז הוגשה השגת העותר, אך תשובת המשיב טרם התקבלה

28. על מנת שיוכל להשתתף בכיתת האמן בפרנקפורט, פנה העותר לקישור הפלסטיני בשכם בשלהי חודש יולי 2019, ובהתאם לנהלי המשיב, הגיש השגה על המניעה המוטלת על יציאתו לחו"ל.

29. ביום 4.9.2019 פנה המוקד לנציג המשיב במת"ק שכם וחזר על בקשת העותר להסרת המניעה המוטלת על יציאתו מארצו. בפנייתו זו, ציין המוקד כי העותר מבקש, בין היתר, לנסוע לגרמניה על מנת להשתתף בכיתת האמן אליה התקבל ושתיערך בין 10.10.2019 ל-15.10.2019. ליתר ביטחון, צירף המוקד לפנייתו "טופס טיפול – מניעה ליציאה לחו"ל".

העתק מפניית המוקד מיום 4.9.2019 מצורף ומסומן ע/9;

העתק מ"טופס טיפול – מניעה ליציאה לחו"ל" מצורף ומסומן ע/10.

30. ביום 8.9.2019 שוחחה נציגת המוקד בטלפון עם נציגת המשיב. האחרונה וידאה כי הוגשה השגה בעניין העותר בקישור הפלסטיני, ומסרה שתעדכן את נציגת המוקד לכשתקבל החלטה בעניינו. בעקבות פניית מעקב מטעם המוקד מיום 15.9.2019, הודיעה נציגת המשיב ביום 16.9.2019 כי על פי רישומם, השגת העותר הוגשה ביום 23.7.2019.

העתק מההודעות שנשלחו בווטסאפ בין נציגת המוקד ונציגת המשיב בימים 15-16.9.2019 מצורף ומסומן ע/11.

31. יוזכר, כי על פי נהלי המשיב, "התשובה להשגה תתקבל" ותימסר למגיש "ככלל תוך שמונה שבועות" ממועד הגשתה.

32. לכן, ביום 16.9.2019, שלח המוקד תזכורת בעניין העותר לנציג המשיב במת"ק שכס. בפנייה זו, הזכיר המוקד כי שמונה שבועות ממועד הגשת השגת העותר (לפי הרישום של המשיב עצמו) יחלפו ביום 17.9.2019. המוקד התריע, כי העותרים ישקלו פנייה לערכאות אם לא תתקבל תשובת המשיב עד ליום 19.9.2019.
- העתק מפניית המוקד מיום 16.9.2019 מצורף ומסומן ע/12.
33. יובהר, כי עד למועד כתיבת שורות אלה, ובחלוף יותר מ-9 שבועות מאז הוגשה השגת העותר, לא התקבלה תשובה עניינית מטעם המשיב. מדובר בחריגה בוטה מנהליו של המשיב, תוך התעלמות מהערוותיו החוזרות של בית המשפט העליון בעניין אי-מתן תשובה במועד לפניות מסוג זה.
34. בנסיבות אלה, ונוכח התנהלותם הלקויה של המשיב וגורמי הביטחון הישראליים, לא נותר לעותרים אלא לפנות לבית משפט נכבד זה.

הטיעון המשפטי

המשיב מפר את חובתו להשיב במהירות להשגת העותר

35. התנהלות המשיב בעניין העותר עומדת בסתירה בולטת לחובתו מכוח הדין להשיב במהירות לפניות המופנות אליו. כלל ידוע הוא כי "החובה לפעול במהירות הראויה היא מן המושכלות הראשונים של מינהל תקין" (יצחק זמיר **הסמכות המינהלית** כרך ב 717 (מהדורה ראשונה, 1996)).

וראו בעניין זה:

- בג"ץ 6300/93 **המכון להכשרת טוענות בית דין נ' השר לענייני דתות**, פ"ד מח(4) 441, 451 (1994);
- בג"ץ 7198/93 **מיטראל בע"מ נ' שר התעשייה והמסחר**, פ"ד מח(2) 844, 853 (1994);
- בג"ץ 5931/04 **מזורסקי נ' מדינת ישראל, משרד החינוך**, פ"ד נט(3) 769, 782-783 (2004);
- בג"ץ 4212/06 **Avocats Sans Frontieres נ' אלוף פיקוד הדרום** (פורסם בנבו, 28.6.2006).
36. כבר נפסק, כי "כאשר מדובר בזכויות אדם... מקבל מושג 'הזמן הסביר'... משמעות מיוחדת" (בג"ץ 1999/07 **גלאון נ' ועדת הבדיקה הממשלתית לבדיקת אירועי המערכה בלבנון 2006**, פ"ד סב(2) 123, פס' 8 לפסק דינה של השופטת פרוקצ'יה (2007)). כמו כן, בעניינים הנוגעים לזכויות אדם, נקבע כי:

יש מקום לצפות להסדרה מהירה יותר של העניין... התמשכות פגיעה בזכויות אדם מחמירה לא פעם את היקף הפגיעה ותוצאתה עלולה להיות שחיקה של הזכות כמו גם פגיעה קשה ומתמשכת בפרט.

(בג"ץ 8060/03 **קעדאן נ' מינהל מקרקעי ישראל**, פס' 13 להחלטה (פורסם בנבו, 26.4.2006); וראו גם: בג"ץ 10428/05 **עליוה נ' מפקד כוחות הצבא בגדה המערבית**, פס' 5 להחלטה (פורסם בנבו, 16.7.2006); בג"ץ 4634/04 **רופאים לזכויות אדם נ' השר לביטחון פנים**, פ"ד סב(1) 762, פס' 32 לפסק דינה של השופטת פרוקצ'יה (2007)).

37. אף על פי כן, התעלמותו הממושכת של המשיב מהשגתו של העותר במקרה דנן היא למרבה הצער תופעה שכיחה, הגוררת בעקבותיה לא פעם הגשת עתירה לבית המשפט רק לשם קבלת מענה. יפים לענייננו דברי בית המשפט העליון בעניין **עלי**:

האידיאולוגיה צריכה להיות פשוטה: מבלי לפגוע כהוא זה בביטחון ובשיקולי ביטחון, כמובן, יש צורך במאמץ להקל ככל הניתן על האוכלוסיה הפלסטינית הנזקקת להיתרים במישור המינהלי... . ראוי להגיע למסגרת פשוטה ככל הניתן ומובנת ככל הניתן, כדי להסיר מעקשים לא נחוצים בחיי האוכלוסיה. העתירות הרבות המוגשות ונמחקות בטרם דיון כיון שנפתרה הבעיה הקונקרטית, והמוכחות על-ידי כך כמיותרות מעיקרן אילו טופל הנושא, מעידות כמאה עדים על הצורך בשיפור.

(בג"ץ 3764/16 עלי נ' המפקד הצבאי לאיזור הגדה המערבית (להלן: עניין עלי), פס' ב' להחלטתו של המשנה לנשיאה רובינשטיין (פורסם בנבו, 20.4.2017) (הדגשות הוספו)).

העתק מהחלטת בית המשפט בעניין עלי מיום 20.4.2017 מצורף ומסומן ע/13.

38. בית המשפט העליון חזר ונתן את דעתו בעניין הימנעותו החוזרת של המשיב ממתן תשובות במועד לפניות תושבים מוגנים על איסור יציאתם לחו"ל – בייחוד במקרים בהם הפניות נענות לבסוף בחיוב. במסגרת עניין עלי הנ"ל, הורה בית המשפט העליון למשיב להגיש הודעה "בשאלה החוזרת פעם אחר פעם, מדוע אין משיבים במועד לפונים במקרים בכגון דא, והם נאלצים להגיש עתירה על כל בזבוז המשאבים של הצדדים" (עניין עלי, פסק-דין והחלטה (פורסם בנבו, 5.7.2016) (הדגשה הוספה)). בהתאם לכך, ביום 4.9.2016, הגיש המשיב הודעה בדבר 'מנגנון' חדש למניעת מקרים של אי מענה במועד לפניות תושבים פלסטינים, ובמיוחד להשגות על מניעת יציאה לחו"ל. המשיב אף הרחיב על כך בהודעת עדכון מיום 8.2.2017.

העתק מפסק הדין וההחלטה של בית המשפט בעניין עלי מיום 5.7.2016 מצורף ומסומן ע/14.

39. בהמשך ההליכים בעניין עלי, ולאחר שהעותרים טענו כי 'המנגנון' המדובר אינו פועל כשורה – שכן בחודשים שחלפו מאז הודעות המשיב, נאלץ המוקד להמשיך ולעתור לבית המשפט העליון בשמם של אנשים שלא קיבלו מענה להשגותיהם במועד – מסר המשיב מצדו ביום 8.5.2017 כדלקמן:

אכן, בדיקה ראשונית של המינהל האזרחי העלתה כי אכן נפלו ליקויים בתפקוד המת"קים במסגרת הבקשות שבמוקד העתירות שזכרו ברישת התגובה. בין הליקויים שנמצאו: תיעוד חסר ביחס למועד קבלת הבקשות; חריגות זמנים בהעברת הבקשות לגורמי האבחון; היעדר תיעוד ביחס להחזרת מענה לפונה; ואי העברת דיווחים כנדרש במקרה של חריגת זמנים, כנדרש לפי המנגנון שהוצג בהודעות המעדכנות הקודמות.

(עניין עלי, הנ"ל, התייחסות מטעם המשיבים לתגובת העותרים, פס' 8 (הוגשה ביום 8.5.2017)).

40. ביום 9.5.2017 התקיים דיון המשך בעניין עלי בנושא אי מתן מענה במועד, ובסופו הורה בית המשפט העליון למשיב להגיש הודעה נוספת תוך 21 יום, בשל ליקויים רבים שהתגלו במנגנון המשיב, בין השאר, בנגישות למת"קים, בלוח הזמנים למענה ובצורתו, ובאי מתן מענה מהיר דיו במקרים דחופים וחריגים, המצריכים תשובה בטרם חלוף המועד הקבוע בנוהל.

העתק מהחלטת בית המשפט בעניין עלי מיום 9.5.2017 מצורף ומסומן ע/15.

41. ביום 15.6.2017 הגיש המשיב את הודעתו בעניין עלי, בה נטען כי ננקטו צעדים לשיפור המנגנון. ביום 13.8.2017 נתן בית המשפט העליון החלטה ובה הוא מבקש "לברך על ההתקדמות ולהביע את התקווה כי המגמה החיובית תימשך וינתן מענה לפונים באופן מיטבי" (עניין עלי, הנ"ל, החלטה (פורסם בנבו, 13.8.2017)). אך בפועל, עדיין יש צורך בהגשת עתירות לשם קבלת מענה

להשגות, כפי שמדגים המקרה דנן: השגתו האחרונה של העותר לא נענתה במשך למעלה מ- 9 שבועות.

המשיב פוגע בזכותו של העותר לחופש התנועה

42. המשיב הטיל איסור על יציאת העותר לחו"ל במועד כלשהו לאחר יציאתו האחרונה של העותר מארצו בשנת 2014. כעת, עומד המשיב למנוע את השתתפותו של העותר בכיתת אמן לכתיבת סיפורים קצרים שתיערך בפרנקפורט בין 10.10.2019 ל-15.10.2019.

43. המשמעות של הטלת האיסור על יציאתו של העותר לחו"ל היא פגיעה בזכותו לחופש התנועה, זכות אשר מהווה את הביטוי המרכזי לאוטונומיה של האדם, לבחירתו החופשית ולמימוש יכולותיו. חשיבותה הרבה של הזכות לחופש תנועה נעוצה בכך שחופש התנועה הוא הכוח המניע את מארג זכויותיו של האדם, והגבלתו גוררת אחריה בהכרח פגיעה בזכויות אדם נוספות הנוגעות לכל תחומי החיים. וכאן, הפגיעה החמורה בזכויות העותר לחופש העיסוק ולפרנסה בכבוד היא התוצאה הישירה והבלתי נמנעת מהאיסור המוטל על יציאתו לחו"ל.

44. כידוע, "ישראל מחזיקה בשטחי האזור בתפיסה לוחמתית" (בג"ץ 7862/04 **אבו דאהר נ' מפקד כוחות צה"ל ביהודה ושומרון**, פ"ד נט(5) 368, 375 (2005)). המשיב אינו ריבון בשטחים הכבושים, אלא משמש כנאמן בהם. מכלול סמכויותיו של המשיב כנאמן השטח הכבוש נתון לו מכוח המשפט הבינלאומי, ובכפוף לו (ראו למשל בג"ץ 2150/07 **אבו צפיה נ' שר הביטחון**, פ"ד סג(3) 331, פסי' 16-17 לפסק דינו של השופט פוגלמן (2009)). לתושבי השטחים הכבושים קיימת זכות לצאת מארצם, "ו[ן]הממשל הצבאי בשטחים, הכפוף להלכות המשפט המנהלי הישראלי ולהלכות המשפט הבינלאומי המנהגי מחויב לאפשר לתושבי השטחים לממש זכות-יסוד חשובה זו" (יפה זילברשץ "זכות היציאה ממדינה" **משפטים** כג 69, 86 (התשנ"ד)).

45. במשפט המנהלי-חוקתי הישראלי, הזכות לחופש תנועה מעוגנת בסעיף 6 לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו. היא מוכרת כזכות יסוד בסיסית, אשר "עומדת בשורה הראשונה של זכויות האדם" ומצויה "ברמה הגבוהה ביותר במידרג הזכויות בישראל" (בג"ץ 1890/03 **עיריית בית לחם נ' מדינת ישראל**, פ"ד נט(4) 736, 754 (2005) (אשר מצטט את דברי הנשיא (בדימוס) ברק בבג"ץ 5016/96 **חורב נ' שר התחבורה**, פ"ד נא(4) 1, 51, 53 (1997))).

46. במשפט זכויות האדם הבינלאומי הזכות לחופש תנועה מעוגנת, בין היתר, בסעיף 12 לאמנה הבינלאומית בדבר זכויות אזרחיות ומדיניות (1966), כ"א 1040, אשר נחתמה על ידי ישראל בשנת 1966 ואושררה על ידיה בשנת 1991; בסעיף 13 להכרזה לכל באי עולם בדבר זכויות האדם (1948); ובסעיף 2 לפרוטוקול הרביעי לאמנה להגנת זכויות אדם וחירויות יסוד (1963).

47. הזכות לחופש תנועה כוללת את **זכותו של אדם לצאת מארצו ולחזור אליה**, והיא הוכרה בסעיף 13(2) להכרזה לכל באי עולם בדבר זכויות האדם (1948):

Everyone has the right to leave any country, including his own, and to return to his country.

בדומה לכך, זכות היציאה ממדינה מוכרת גם בפסיקה הישראלית:

זכותו של אדם לצאת מארץ מגוריו ולחזור אליה היא זכות טבעית. היא אחת מזכויות היסוד של האדם. הגבלתה של הזכות פוגעת פגיעה חמורה בזכויותיו. (בג"ץ 4706/02 **סלאח נ' שר הפנים**, פ"ד נו(5) 695, 702 (2002)).

48. בתחום הדין ההומניטרי הבינלאומי, שמירה על זכויות וחירויות יסודיות, וביניהן הזכות לחופש תנועה והזכויות לחופש העיסוק ולפרנסה בכבוד, מהווה חלק מחובותיה הבסיסיות – הן האקטיביות והן הפסיביות – של המעצמה הכובשת כלפי האוכלוסייה הכבושה. כמפקד הצבאי האחראי על השטח הכבוש, למשיב **חובה אקטיבית** להגן על זכויותיהם של התושבים המוגנים, להבטיח את חייהם התקינים ולשמור על זכויותיהם **בכל תחומי החיים האזרחיים**. תקנה 43 לאמנה בדבר הדינים והמנהגים של מלחמה ביבשה לרבות תקנות בקשר לדיני ומנהגי המלחמה ביבשה (האג 1907) (להלן: אמנת האג (1907)) קובעת:

בעבור סמכויות השלטון החוקי למעשה לידי הכובש, **ינקוט הלה בכל האמצעים שביכולתו** כדי להחזיר על כנם ולהבטיח את הסדר והחיים הציבוריים, עד כמה שהדבר אפשרי . . . [הדגשה הוספה].

49. הפסיקה הישראלית מכירה בחלות אותה תקנה, כך למשל בבג"ץ 393/82 ג'מעית אסכאן אלמעלמון אלעתאוניה אלמחדודה אלמסאוליה, אגודה שיתופית רשומה כדין במפקדת אזור יהודה והשומרון נ' מפקד כוחות צה"ל באזור יהודה והשומרון, פ"ד לז' (4) 785, 798 (1983). שם, נקבע כי תקנה 43 חלה בכל תחומי החיים הציבוריים:

הרישא של תקנה 43 לתקנות האג מעניק לממשל הצבאי סמכות ומטיל עליו חובה להחזיר ולהבטיח את הסדר והחיים הציבוריים. . . . אין התקנה מגבילה עצמה להיבט מיוחד של הסדר והחיים הציבוריים. היא משתרעת על הסדר והחיים הציבוריים בכל היבטיהם. על-כן חלה סמכות זו – בצד ענייני ביטחון וצבא – גם על נסיבות 'אזרחיות' רב-גוניות, כגון נסיבות **כלכליות**, חברתיות, חינוכיות, סוציאליות, תברואתיות, בריאותיות, תעבורתיות וכיוצא באלה עניינים, שחיי אדם בחברה מודרנית קשורים עמהם [הדגשה הוספה].

50. בית המשפט העליון הרחיב על משמעותה של תקנה 43 לאמנת האג (1907) בעניין **אבו דאהר**, הנ"ל, וקבע כי מכוחה מוטלת על המשיב חובה להגן על זכויות האדם של תושבים מוגנים בשטחים הכבושים, לאמור:

אמנת האג מסמיכה את מפקד האזור לפעול בשני תחומים מרכזיים: האחד – הבטחת האינטרס הביטחוני הלגיטימי של הממשל המחזיק בשטח, והשני – הבטחת צרכיה וזכויותיה של האוכלוסייה המקומית בשטח הנתון לתפיסה הלוחמתית. הצורך האחד הוא צבאי. הצורך האחר הוא צורך אזרחי-הומניטרי. הראשון מתמקד בדאגה לביטחון הכוח הצבאי וכן לסדר, לביטחון ולשמירה על שלטון החוק באזור; השני – נוגע לאחריות לקיום שלום ורווחתם של התושבים. **בדאגה לרווחה כאמור מוטל על מפקד האזור לא רק לשמור על הסדר ועל הביטחון של התושבים אלא גם להגן על זכויותיהם, ובייחוד על זכויות האדם החוקתיות הנתונות להם.** **'הדאגה לזכויות אדם עומדת במרכז השיקולים ההומניטריים שחובה על המפקד לשקול'.** . . . בהגנה על הזכויות החוקתיות של תושבי האזור חלים על המפקד הצבאי גם עקרונות המשפט הציבורי הישראלי, ובהם **עקרונות היסוד בדבר זכויות האדם.**

(פרשת **אבו דאהר**, הנ"ל, בעמ' 376 (אשר מצטט את דברי השופטת פרוקצ'יה בבג"ץ 10356/02 הס נ' מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית, פ"ד נח(3) 443, 456 (2004)) (הדגשות הוספו) (אזכורים הושמטו)).

51. על פי הפרשנות שנערכה על ידי המלומד פיקטה לאמנת ג'נבה בדבר הגנת אזרחים בימי מלחמה (1949) (להלן: אמנת ג'נבה הרביעית), הכלל הוא שחירויותיהם האישיות של אזרחים מוגנים בשטחים כבושים, כולל חופש התנועה שלהם, נשמרות ואינן נשללות:

The right to personal liberty, and in particular, the right to move about freely . . . is not . . . included among the other absolute rights laid down in the Convention, but that in no wise means that it is

suspended in a general manner. Quite the contrary: the regulations concerning occupation . . . are based on the idea of the personal freedom of civilians remaining in general unimpaired.

(Oscar M. Uhler et al., Commentary: IV Geneva Convention Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War 201-02 (Jean S. Pictet ed., Ronald Griffin & C. W. Dumbleton trans., International Committee of the Red Cross 1958) (emphasis added)).

כל ניסיון של המעצמה הכובשת לכפות על תושב מוגן לשתף פעולה עמה מהווה הפרה חמורה של הדין הבינלאומי וסיבה פסולה לשלילת זכויותיו של התושב

52. כזכור, בעקבות מעצרו בסוף נובמבר 2016 אך בטרם הגשת כתב האישום כנגדו, נחקר העותר על ידי שני חוקרי שב"כ. אחד מהם מסר לעותר שיסייעו לו להצליח כסופר בחו"ל אם יסכים לשתף פעולה עם גורמי הביטחון הישראליים וימסור להם מידע. במקביל, איים אותו איש שב"כ כי יציאתו של העותר לחו"ל תימנע אם יסרב להצעה לשמש משתף פעולה. על אף האיום המפורש הזה, דחה העותר בתוקף את ההצעה הפסולה, ולא הסכים לשתף פעולה עם גורמי הביטחון הישראליים.

53. כאמור, בפעם הראשונה בה ניסה העותר לצאת לחו"ל לאחר מכן, ביום 11.6.2019, מנעו נציגי המשיב בגשר אלנבי את יציאתו, בעוד נציג שב"כ במתחם הגשר מסר לעותר כי עליו לגשת לנציגי שב"כ בגדה המערבית על מנת 'לפתור את הבעיה'.

54. מהשתלשלות עניינים זו, עולה חשש ממשי כי סירובם של נציגי המשיב בגשר אלנבי להתיר את יציאת העותר לחו"ל ביוני 2019 נבע מסירובו של העותר לשתף פעולה עם גורמי הביטחון הישראליים. העותרים אף סבורים, כי התחמקות המשיב מלענות להשגת העותר עולה בקנה אחד עם הניסיון הפסול לאלץ את העותר לשתף פעולה עם שלטונות הכיבוש.

55. בכל יום נוסף בו ממשיך המשיב להתמהמה ולהתעלם מהשגת העותר, מעבר למועד המענה הקבוע בנהליו שלו, הוא תורם בפועל להגברת עוצמתם של איומו של נציג השב"כ, ולחצו הפסול לגרום לעותר לשתף פעולה. זאת, תוך הפרה חמורה של עקרונות הדין הישראלי והבינלאומי שאוסרים על ניצול צרכיהם של התושבים המוגנים על מנת להכריחם לשתף פעולה עם שלטון הכיבוש השולט בהם.

56. המשפט ההומניטרי הבינלאומי אוסר על כוחות המעצמה הכובשת להפעיל לחץ פיזי או מוסרי על מוגנים. בייחוד, האיסור על כפיה חל עת שנציג המעצמה הכובשת נוקט באמצעי אילוף בכדי להשיג מידע מהמוגן או מאיש אחר. האיסור הזה בא לידי ביטוי בסעיף 31 לאמנת ג'נבה הרביעית, אשר קובע כי:

No physical or moral coercion shall be exercised against protected persons, in particular to obtain information from them or from third parties.

57. האיסור על שימוש באילוף הקבוע בסעיף 31 לאמנת ג'נבה הרביעית מרחיב על איסור דומה שנקבע בתקנה 44 לאמנת האג (1907). שם נקבע:

A belligerent is forbidden to force the inhabitants of territory occupied by it to furnish information about the army of the other belligerent, or about its means of defense.

מעבר לכך, בתקנה 45 לאמנת האג (1907) נקבע כי :

It is forbidden to compel the inhabitants of occupied territory to swear allegiance to the hostile Power.

58. כפי שהובהר בפרשנות לאמנת ג'נבה הרביעית שנערכה על ידי המלומד פיקטה, **האיסור הקבוע בסעיף 31 לאמנה חל על כפייה בכל צורה שהיא ולכל מטרה שהיא :**

The prohibition laid down in this Article is general in character and applies to both physical and moral forms of coercion. It covers all cases, whether the pressure is direct or indirect, obvious or hidden Furthermore, coercion is forbidden for any purpose or motive whatever. The authors of the Convention had mainly in mind coercion aimed at obtaining information, work or support for an ideological or political idea. The scope of the text is more general than that of Article 44 of the Hague Regulations of 1907 . . . ; Article 31 prohibits coercion for any purpose or reason and the obtaining of information is only given as an example.

(Uhler et al., *supra*, at 219-20).

59. עוד נקבע באמנת ג'נבה הרביעית כי הזכויות המוגנות בה אינן ניתנות לביטול או אף לויתור על ידי המוגנים עצמם. בסעיף 47 לאמנת ג'נבה הרביעית נקבע כי :

Protected persons who are in occupied territory shall not be deprived, in any case or in any manner whatsoever, of the benefits of the present Convention

כמו כן, בסעיף 8 לאותה האמנה נקבע כי :

Protected persons may in no circumstances renounce in part or in entirety the rights secured to them by the present Convention

60. עולה מהאמור לעיל כי התניית זכותו של תושב מוגן לחופש תנועה בהסכמתו למסור מידע לנציגי המעצמה הכובשת ולשתף פעולה איתם אסורה לכל דבר ועניין. ניסיון לגייס משתפי פעולה אינו סיבה לגיטימית לשלילת זכות היציאה מן הארץ כאמצעי להפעלת לחץ על התושב.

61. האיסור על שימוש בכפייה מוכר בפסיקה הישראלית, ולעניין זה יפים דבריו של הנשיא ברק בפסק דינו בעניין נוהל 'אזהרה מוקדמת' :

עיקרון בסיסי העובר כחוט השני בדיני התפיסה הלוחמתית הוא האיסור על שימוש בתושבים מוגנים כחלק מהמאמץ המלחמתי של הצבא התופס. אין לנצל את האוכלוסייה האזרחית לצרכי הצבאיים של הצבא התופס **אין 'לנדב' אותם לשיתוף פעולה עם הצבא** (ראו : תקנה 23(b) לתקנות האג וסעיף 51 לאמנת ג'נבה הרביעית. ראו גם פיקטה, בעמ' 292). מעיקרון כללי זה נגזר האיסור הספציפי של שימוש בתושבים מקומיים כ'מגן אנושי'. **כן נגזר מעיקרון זה איסור השימוש בכפייה (גופנית או מוסרית) כלפי אנשים מוגנים לשם השגת ידיעות** (סעיף 31 לאמנת ג'נבה הרביעית; פיקטה, בעמ' 219). . . . אין לבסס נוהל על הסכמה כאשר ברבים מהמקרים זו לא תהא אמיתית יש להימנע מכניסה למצב שבו תתבקש הסכמה זו.

(בג"ץ 3799/02 עדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל נ' אלוף פיקוד מרכז בצה"ל, פ"ד ס(3) 67, 81 (2005) (הדגשות הוספו)).

המשיב פוגע בזכויותיו של העותר לחופש העיסוק ופרנסה בכבוד, ובכך מעצים את הפגיעה בזכותו

לחופש תנועה

62. עוצמת הפגיעה בזכותו של העותר לצאת את ארצו מוגברת משום שזכות זו הינה חיונית ליכולתו להשתתף בכיתת האמן לכתיבת סיפורים קצרים שתיערך בגרמניה באוקטובר 2019. יוזכר, כי העותר שואף להפוך את כתיבתו היוצרת למקור פרנסה נוסף, וסבור שהשתתפותו בכיתת האמן תעזור לו להשיג מטרה מקצועית זו. לכן, הפגיעה בזכותו של העותר לצאת לחו"ל מועצמת בהיותה כרוכה בפגיעה חמורה בזכויותיו לחופש העיסוק ופרנסה בכבוד. כדברי בית המשפט העליון בפרשת **סלאח** :

כיצד נשקלת זכות היציאה של הפרט - שהיא, כזכור, נגזרת של הזכות לחופש תנועה ושל הזכות לחירות - מול זכות הציבור לביטחון? . . . עוצמת הפגיעה בזכותו של הפרט תיבדק . . . [אף לפי עניינו האישי של האדם שיציאתו נאסרה, ביציאה מן הארץ. . . מטרת הנסיעה ויעד הנסיעה הם שיקולים חשובים לעניין עוצמת הפגיעה בזכות. **הגבלת זכות היציאה מן הארץ של מי שיציאתו חיונית וחשובה עשויה להעצים את הפגיעה בו.**

(בג"ץ 4706/02 **סלאח נ' שר הפנים**, פ"ד נו(5) 695, 704-705 (2002) (הדגשה הוספה)).

63. חופש העיסוק נגזר מזכותו של כל אדם לפתח את אישיותו, לעצב את חייו ולקדם את מעמדו החברתי. כפי שכבר נאמר על ידי בית המשפט העליון :

הזכות לחופש עיסוק מאפשרת לאדם לבחור היכן ישקיע את הונו האנושי. בחירה זו מושפעת משיקולים מגוונים . . . פגיעה בחופש העיסוק מתקיימת לא רק כאשר נמנעת מהעובד לחלוטין הזכות לבחור את מעבידו, אלא גם כאשר זכות הבחירה שלו נפגעת, ואפילו בעקיפין. . . 'אכן, חופש העיסוק הוא החירות של הפרט להגשים את אישיותו ולתרום את תרומתו לחברה על-ידי השקעת מאמציו בעיסוק, במלאכה או במשלח-יד. חירות זו נפגעת אם הסדרים (נורמטיביים או פיזיים) מונעים ממנו - במישרין או בעקיפין - מלפעול על-פי רצונו ויכולתו.

(בג"ץ 8111/96 **הסתדרות העובדים החדשה נ' התעשייה האווירית לישראל בע"מ**, פ"ד נח(6) 481, 542-543 (2004) (אשר מצטט את דברי הנשיא (בדימוס) ברק בפסק דינו בבג"ץ 5936/97 **לם נ' מנכ"ל משרד החינוך, התרבות והספורט**, פ"ד נג(4) 673, 693 (1999)).

64. בעניין הפגיעה בחופש העיסוק, גם נקבע על ידי בית המשפט העליון כי אין להפריד בין שלילת יכולתו של אדם לעסוק במקצועו לבין פגיעה באופן מימוש העיסוק :

נדגיש כי על-אף קיומה הלכאורי של הבחנה עיונית בין סוגי הפגיעה בחופש העיסוק הרי שבחיי המעשה ההבחנה בין שלילת עיסוק או פגיעה בכניסה לעיסוק לבין פגיעה באופן מימוש העיסוק אינה תמיד חדה וברורה. כך, למשל ייתכן כי בנסיבותיו של מקרה קונקרטי הגבלת מימוש של עיסוק תהא כה מקיפה ועמוקה, עד שחומריתה תגיע כדי שלילת עיסוק או מניעת כניסה אליו. במקרים מעין אלה תיבחן הפגיעה על-פי רמת בדיקה מחמירה יותר, כאמור לעיל.

(בג"ץ 4769/95 **מנחם נ' שר התחבורה**, פ"ד נז(1) 235, 261 (2002)).

65. זכויות העותר לחופש העיסוק ולפרנסה בכבוד מעוגנות היטב גם במשפט זכויות האדם הבינלאומי, ובייחוד בסעיף 6 לאמנה הבינלאומית בדבר זכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות (1966), כ"א 1037 (להלן: האמנה בדבר זכויות כלכליות), אשר נחתמה על ידי מדינת ישראל בשנת 1966 ואושררה על ידיה בשנת 1991. שם, נקבע כי :

[T]he right to work . . . includes **the right of everyone to the opportunity to gain his living by work which he freely chooses or accepts** The steps to be taken by a State Party to the present Covenant to achieve the full realization of this right shall include **technical and vocational guidance and training programmes,**

policies and techniques to achieve steady economic, social and cultural development and full and productive employment under conditions safeguarding fundamental political and economic freedoms to the individual [emphasis added].

66. בפרשנותה לסעיף 6 לאמנה בדבר זכויות כלכליות, הנ"ל, מבהירה ועדת האו"ם בדבר זכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות כדלהלן:

The right to work is a fundamental right, recognized in several international legal instruments. The International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR), as laid down in article 6, deals more comprehensively than any other instrument with this right. **The right to work is essential for realizing other human rights and forms an inseparable and inherent part of human dignity.** Every individual has the right to be able to work, allowing him/her to live in dignity. **The right to work contributes at the same time to the survival of the individual and to that of his/her family, and insofar as work is freely chosen or accepted, to his/her development and recognition within the community. . . . The right to work, as guaranteed in the ICESCR, affirms the obligation of States parties to assure individuals their right to freely chosen or accepted work, including the right not to be deprived of work unfairly. This definition underlines the fact that respect for the individual and his dignity is expressed through the freedom of the individual regarding the choice to work, while emphasizing the importance of work for personal development as well as for social and economic inclusion.**

(U.N. Econ. & Soc. Council [ECOSOC], Comm. on Econ., Soc. & Cultural Rts., General Comment No. 18: The Right to Work (Art. 6 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights), ¶¶ 1, 4, U.N. Doc. E/C.12/GC/18 (6 Feb. 2006) (emphasis added)).

67. לסיכום, הזכות לממש את חופש העיסוק נובעת מההכרה בכך שעבודתו של אדם היא לא רק מקור פרנסה לסיפוק צרכיו וצרכי בני משפחתו הבסיסיים למחייה. עבודתו של אדם מספקת גם את צרכיו החברתיים, האינטלקטואליים והאישיים, ולכן היא מהווה חלק אינהרנטי מהתנאים הדרושים למימוש חיים של חירות וכבוד. הזכות להתפרנס היא בעלת חשיבות ראשונה במעלה, שכן היא מאפשרת לאדם לממש זכויות אחרות; מבין אלה, חשוב להזכיר את הזכות לדיוור, הזכות לחינוך, הזכות לחיי תרבות, הזכות לרמת חיים נאותה, והזכות להתאגדות.

סיכום של דברים

68. העותר, תושב מוגן בשטחים הכבושים, מבקש כי יבוטל האיסור על יציאתו לחו"ל, וכי יציאתו מארצו דרך גשר אלנבי תותר ללא הגבלה, בין היתר, על מנת שיוכל להשתתף בכיתת האמן לכתבת סיפורים קצרים אליה הוזמן ושתיערך בפרנקפורט שבגרמניה בין 10.10.2019 ל-15.10.2019.

69. לפני למעלה מ-9 שבועות הוגשה השגה כנגד האיסור על יציאתו של העותר לחו"ל, וטרם התקבלה תשובת המשיב. התעלמות המשיב מהשגת העותר מהווה הפרה בוטה של נהלי המשיב עצמו ועומדת בניגוד להערותיו החוזרות של בית המשפט העליון בעניין אי מתן תשובה במועד לפניות מסוג זה.

70. יתרה מזאת, וכפי שהובהר, עולה חשש כי נציגי המשיב וגורמי הביטחון הישראליים מונעים את יציאתו של העותר לחו"ל בניסיון ללחוץ עליו להסכים להצעה כי ישתף פעולה עמם, תוך ניצול צרכיו ורצונו לצאת לחו"ל. מדובר בהפרה בוטה של כללי המשפט הבינלאומי ושל עקרונות הדין הישראלי, שאוסרים על מעצמה כובשת לנצל את צרכיהם של התושבים המוגנים לצורך קידום עבודתם של נציגיה של אותה מעצמה, קרי להפעיל לחץ על העותר לשתף פעולה עם השב"כ.

71. בהתעלמו מהשגת העותר, מעמיד המשיב את העותר במצב של חוסר ודאות מוחלט. בפועל, מונע המשיב מהעותר באופן מוחלט וגורף לצאת את ארצו. בכך הופך המשיב את העותר לכלוא בארצו. בעשותו כן, פוגע המשיב אנושות בזכות העותר לכבוד ולהליך הוגן, ובזכויותיו לחופש התנועה, חופש העיסוק ופרנסה בכבוד.

לאור כל האמור, בית המשפט הנכבד מתבקש להורות למשיב כמבוקש בראשית העתירה ולחייבו בתשלום הוצאות משפט ושכ"ט עו"ד.

עתירה זו נתמכת בתצהיר שנחתם בפני עו"ד בגדה המערבית ונשלח למוקד בדוא"ל, בתיאום טלפוני. בית המשפט הנכבד מתבקש לקבל תצהיר זה, ואת ייפוי הכוח שאף הוא נשלח בדוא"ל, בהתחשב בקשיים האובייקטיביים בנוגע למפגש בין העותר לבין באי כוחו.

26 בספטמבר, 2019

אהרון מיילס קורמן, עו"ד
ב"כ העותרים

[ת.ש. 108360]